

Egy szakma „küldetése”

A román–magyar történelemszimpózium indítása, 2008. május 23.*

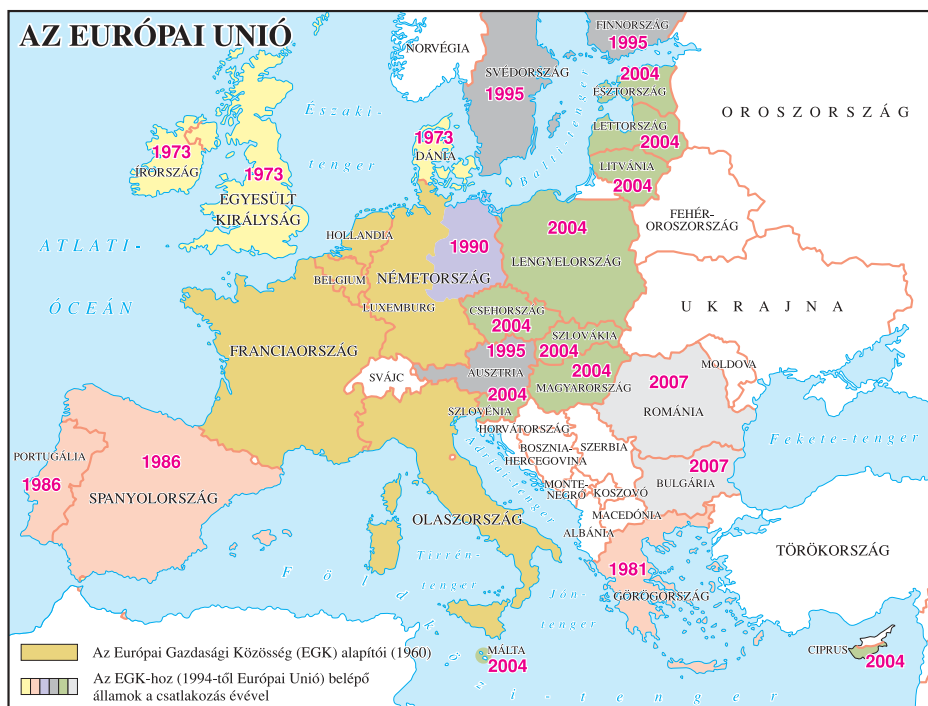
A történészek vállalkozásáról

A történelem végtelen. A benne élők érdekei változhatnak és változnak is. Akiknek tegnap az ellentétek voltak erősebbek, mint a közös érdekeik, ma akár a legjobb barátok lehetnek. Mert változtak az idők, és holnap a közös érdekek lesznek a meghatározók viszonyukban. *A magyar és román nemzet érdekei ma jobban találkoznak, mint korábban bármikor.* Hasonlóak gondjaik is: a szovjet hatalom visszahúzódása után a politikai vezetésnek el kell tudni igazodni önállóan a világpolitikában, a szovjet típusú egypártrendszer után újra be kell rendezni a politikai és a civil közéletet, demokratikus rendszert kell kiépíteni, és meg kell tanulni a demokráciában viselkedni, annak eszközeivel bánni. Meg kell tanulni piacgazdaságban gondolkodni. Mindkettőjüknek meg kell megtalálniuk a helyüket az Európai Unióban. *Közösek* az európai normák, amelyeknek meg kell felelniük, politikai kultúrában, gazdaságban. Az unión belül mindketten az új tagok, a gazdaságilag-technikailag elmaradottabb államok csoportjába tartoznak. Mindketten az EU keleti határvidékén helyezkednek el, közvetítőszerepük a nyugat-európai és kelet-európai térség között nagyon erős lehet. Össze kell hangolniuk a *mindkét államon keresztülhaladó* nyugat-keleti autóutak, vezetékek építését, a Duna szabályozását. Az unión belül napi gazdasági érdekeik is összekötik a két államot. *Amely érdekek képviselőiként közösen kellene fellépniük.* Hasonló támogatási rendszert kíván mindkét állam lakossága pl. a településszerkezet fejlesztésében, hasonlóan gondot jelent a gazdaságszerkezet átalakításához elnyerhető segítség megszerzése, mint

pl. az élelemtermelés modernizálását célzó támogatás, a *nyugati térségek államaival szembeni ellenérdekeltség.* *Közös érdekek* jelennek meg a munkaerő-vándorlás szabályozásában, a szociális feszültségek levezetésében, amelyek a politikai és gazdasági rendszerváltás eredményeként jelentkeznek mind a román, mind a magyar társadalomban. De még azon témakörökben is, ahol *hagyományosan ellentétek vannak*, csak a két állam és a két értelmiség együttes munkájával vagyunk képesek a modernizációra. Pl. az évszázados etnikai-kisebbségi feszültségek feloldásában, a magyar–román, a magyar–román–roma feszültségek csökkentésében. És ez a jegyzék a közös érdekekről csak a történész jegyzéke. A politikusok még bizonyára kiegészíthetnék.

Ahhoz azonban, hogy *e közös érdekeket* felismerjük, el kell múlnia az évszázados haragnak, amely látásunkat elhomályosítja. Az évszázados harag pedig csak akkor enyhül, ha kibeszélhetjük magunkat, elmondhatjuk köl-

csönösen, hogy ki mikor miért érezte magát megbántottnak. *Tisztázó vitákat* kell indítanunk a történelmünkről. És elemezni kell ezeket az érdek-összeütközéseket a történelem folyamán. Amikor a nemzetállami fejlődés korszakának harcai szembeállították az itt élő embereket etnikai-nemzeti alapon. Az érdekharc a szállásterület uralmáért, a területigazgatás, az iskolák, az istentiszteletek nyelvéért. Ez az érdekharc magyar és román, sőt szász és más nemzetiségű emberek tízezreinek, parasztoknak, iparosoknak, tisztviselőknél okozott családi bánatot. Amely bánat és sérelem generációk során át él érzelmvilágunkban és hangolja egymás ellen a két népet, mindenekelőtt a két nép értelmiségét. És amellet, hogy kibeszéljük a sérelmeinket, meg kell próbálni kölcsönösen kiengesztelni a másikat. Elismerni a másik keservét, megbántottságát. Egy, keresztény nyelven szólva: kegyelmi korszak következett el. Őszintének kell lenni végre egymáshoz. Nem lehet azt a receptet követni, amit a szovjet rendszeren belül ajánlottak a proletár internacionalizmus eszmei talaján: söpörjük a szőnyeg alá a több évszázados ellentéteket, és beszéljünk csak a román–magyar közös történelmi fellépésekről, a közös érdekekről. (Mert ezek is voltak nagyszámban. Csak jobbra az egyszerű emberek szintjén, akik nem írtak történelmet, alig hagytak ránk írott em-

* Az alábbi szöveget románul és magyarul megkapta a konferencia előtti napon minden résztvevő és a sajtó munkatársai. (A szerk.)

lékeket, így a történész előtt e közös érdekek a román–magyar falu, város mindennapjaiban rejtve maradnak.) Nekünk, az első európai uniós értelmiségi generációknak jutott az a feladat, hogy szakmai felelősséggel, őszintén beszéljünk a múltunkról. *A múlt bevállása fel is oldoz bennünket a kötelezettség alól, hogy tovább cipeljünk a múlt terheit.*

A történészek a múlt feltárásából, értelmezéséből élnek. Ezért fizetnek bennünket. Ez a feladatunk. De ez a hivatásunk is. Életünk értelme. Ezért élünk ezen a földön. Nekünk jutott az a küldetés, hogy újragondoljuk a román és a magyar történelmet, hogy szakszerűen szólaltassuk meg a múltban élt emberek közös érdekeit és újraéljük egymás elleni etnikai-vallási-szociális harcaikat. És lehet, hogy e múlt újraélése hasonló szenvedélyes vitákhoz fog vezetni, mint vezetett őseink esetében. Azt is mondhatnánk, mi vagyunk a múlt mai médiuma. Akik újraélik, és a közönség elé tárják a régi nemzedékek érzelmeit, elfogultságokat, félreértéseket, rossz döntéseket. Egyéni és közösségi szinten.

Azért jöttünk Romániába, mert őszintén szeretnénk e tisztázó vitákat lefolytatni. Most, egy-két nap alatt megkezdeni és több éven át folytatni. Szakmai fórumokon, szakértők egymás között. Azért jöttünk Romániába, mert meg vagyunk győződve arról, hogy *jövőbeni közös érdekeinket* csak úgy ismerhetjük fel, ha a mában megtörténik a *múlt haragjának* feloldása.

Az értelmiség egyéni felelősségéről

A tudományművelésnek, a kutatásnak, az írásnak egyetemes normái vannak. Szakmai eszköztárunk, a forráskritika szabályai, az alaptudományaink, a diplomatika, numizmatika, szfragisztika stb. szabályai – azonosak. A műfajok, amelyekben megírjuk műveinket – azonosak. Japántól Alaszkáig, Bukaresttől Budapestig.

A mi generációnk már büszkén tartja magát szakértelmiséginek, büszkén vallja, hogy nekünk az a dolgunk a társadalmi munkamegosztásban, hogy a múlt emlékeit szakszerűen tárjuk fel, tárgyszerűen mondjuk el a közönségnek, akkor is, ha a közönségnek az nem tetszik. Akkor is, ha mást várná-

nak el tőlünk. Azt, hogy esetleg hízelegjünk, szépeket mondjunk nekik. A tény-szerűségeket tárjuk a politikusok elé, akik szeretik a történelmet felhasználni az emberek érzelmeinek megnyerése érdekében. Különösen most, a politikai többpártrendszer idején, amikor már *elsősorban* a politikusok szeretik választási sikereik érdekében a nemzeti-történelmi sérelmeket használni. (De hát, istenem, nekik részben ez a dolguk, az érzelmeiket a felszínre hozni. Ez a demokrácia szerves része.)

Úgy jövünk Romániába, mint nemzetüket, magyarságukat – múltjukat – szerető, hagyományaikat ápolni akaró *magyar emberek*. De úgy is jövünk Romániába, mint az emberiségről egyetemesen gondolkodó *világpolgárok*, akiket – többek között – világpolgárrá tesz mesterségbeli felkészültségük. Olyan kollégák vendégei leszünk, akik hasonlóan élik meg a maguk nemzeti identitását – a nemzeti múlt feldolgozásához kötődő szenvedélyüket – és történészi mesterségüket. És amikor véleményt mondunk akár a Kárpát-medence őstörténelméről vagy betelepüléséről, akár az itteni államalakulatokról, társadalmi rendszerekről, akkor mint történészek, szakemberek szólalunk meg. És mint szakemberek, tudjuk, hogy meglehetősen komikusan hatna, ha elfogadnánk: van a magyar honfoglalásnak vagy a román nemzet kialakulásának, netán a Kárpát-medencei közlekedés vagy éppen vízgazdálkodás történelmének egy ún. magyar története és egy ún. román története. (Épp eleget kuncogott már a világ a két nemzet történészein emiatt. No meg féltették is a szakma becsületét tőlünk, magyar és román történe-szektől, mondván, nem hiszik, hogy ilyen nemzeti megközelítéssel lehetne vitatkozni a román és magyar belgyógyászoknak pl. a vakbél-diagnosztikáról.) Mi a mostani vitakezdemelésre és a jövő évek konferenciasorozatra úgy jövünk, mint a történész szakma kiképzett képviselői. Nem, mint akik holmi „nemzeti falanxok”-ba szerveződve kutatják és értelmezik a múltat. Hanem mint egyének. A történelmi vitákra tehát nemcsak mint őszinte emberek, nemcsak mint nemzeti érdekeinkről felelősen gondolkodó állampolgárok jöt-tünk, de mindenekelőtt mint *szakmánk fontosságát valló és szakmai hivatásukra*

magukban felesküdtött történész szakemberek. (Mert nem hisszük, hogy csak a nyilvános orvosi eskü eredménye az, hogy az orvosok függetleníteni képesek egyéni érzelmeiktől praktizálásukat, és évezredek óta – Hippokratész óta – egyformán operálják, kezelik az embereket nemzeti-faji-szociális különbségre való tekintet nélkül. Ahogy az orvosok magukban is felesküdték a szakmai becsületre és hivatásra, valljuk be magunknak: magunkban mi is többször letettük ezt az esküt. Magunkban, magunknak.)

Történészek vagyunk, be kell vallanunk, hogy a román és magyar történészek között van múltja annak a gondolkodásnak, amelyik szakmai meggyőződés szerint kívánta a múltat vizsgálni, nem pedig a román és magyar nemzeti-állami ideológiai falanxokba csoportosulva. Van múltja olyan vitáknak, amikor a vélemények közöttünk egy-egy konkrét kérdéskörrel egyáltalán nem nemzeti hovatarozás szerint csoportosultak. Nem a magyarok mondták „ezt”, a románok pedig „azt”. De be kell vallanunk azt is, hogy ezt az értelmiségi egyéniséget gyakran elnyomta a történészekben a „nemzeti háborúskodások” követelménye. És ha háború van, akkor lelövik azt a katonát, aki kiáll a lövészárkok dombjára, és arról kezd beszélni, ne lőjünk egymásra, mert mindnyájunkat várnak otthon a családtagjaink. És valljuk be, hogy nekünk szerencsénk van: *most olyan jelenben lehet élni, amikor a társadalom érdeke kívánja meg, hogy szakítsunk a „nemzeti falanxok”-ba való csoportosulással.* Igaz, mindig megvolt generációinkban ez a szándék, különösen azokban, akik, mint én – szellemileg részben – román értelmiségiekkel együtt nőttünk fel Nyugat-Európában. De most a korábban csak bujkáló szándékot, az egyéni életműprogramokat a nyilvánosságra segíti a mai nap érdeke. *A magyar és a román társadalom napi érdeke.* Mert a múlt feszültségeinek feloldása csak így történhet: ha mi, történészek, értelmiségiek a magunk egyéni szakmai felkészültsége, szakmai lelkiismerete alapján beszélünk a történelemről. Azt is mondhatnám: most jött el a mi időnk. Szerencse? Az. De vajon a szerencse nem történelmi kategória? Különösen Kelet-Európában.

GLATZ FERENC